

Dr. Rác István

A *Helicobacter pylori* infekcióval kapcsolatos kórképek epidemiológiája, diagnosztikája és kezelése

A kórokozó felfedezése és a betegség epidemiológiája:

Marshall és Warren 1983-ban spirális alakú baktériumok jelenlétét észlelték gastritis betegek gyomornyálkahártya felszínén¹. A baktériumokat néhány jellemzőjük alapján ekkor még *Campylobacter pylorin*ak nevezték, de később a ribosomák RNS szekvenciájának vizsgálata alapján tisztázódott, hogy a baktérium valójában nem *Campylobacter*, hanem egy különálló baktériumfaj, amely ettől kezdve a *Helicobacter pylori* (*H.pylori*) nevet kapta.

Maga a baktérium, illetve a kórokozócsoport már több mint 100 éve ismert. Marshall és Warren újbóli leírásának valódi értéke a baktérium jelenléte és a chronicus gastritis, valamint az ulcus betegség közötti kapcsolat felismerésében rejlik.

A *H. pylori* Gram-negatív, microaerophil, ívbén enyhén meghajlított vagy spirálisan csavarodott mozgékony baktérium, hossza 2-3 mm, átmérője 0.5-1 mm. Általában 1-7 fejtűvel rendelkezik, amelyeknek a kórokozó mozgásában van szerepük. A baktérium számos enzim termelésére képes, melyek közül az ureáz a pathomechanizmus egyik meghatározó tényezője. Az enzim a korábban sterilnek vélt gyomor-mucosa felszíni nyákrétegein belüli kolonizációt teszi lehetővé. A *H. pylori* a legelterjedtebb human gastrointestinalis fakultatív pathogen, a microorganizmus az emberiség 50 százalékban jelen van².

Jelenleg úgy tudjuk, hogy a *H.*

pylori csak emberről-emberre terjed, állati vagy egyéb természeti reservoárt eddig nem találtak. Az epidemiológiai elemzések szerint a fertőzés útja feco-orális és általában a kora gyermekkorban megtörténik. Jelentősek a különbségek a fejlődő országok és a fejlett országok *H. pylori* prevalenciája között. A fejlődő országokban a felnőtt lakosság 80-90 százaléka fertőzött, a fejlett országokban ugyanakkor a 40 év alattiaknak csupán kb. 20 százaléka baktériumhordozó. Hazánkban a felnőttek *H. pylori* prevalenciája 50-60 százalék közötti. A *H. pylori* fertőzéssel kapcsolatba hozható kórképek kialakulását, klinikai lefolyását az akvirációs életkor befolyásolja. Minél hosszabb ugyanis a baktériumhordozás időtartama, annál nagyobb a későbbi gyomor és duodenum nyálkahártya elváltozások kockázata.

Bár számos kórkép, így a chronicus aktív gastritis, fekélybetegség, Menetrier-gastritis, alacsony malignitású MALT-lymphoma (Mucosa Associated Lymphoid Tissue), gyomorcarcinoma, továbbá a funkcionális dyspepsiák egy csoportja pathophysiológiailag megalapozottan összefüggésbe hozható a *H. pylori* fertőzéssel, mégsem állítható, hogy az infekció egyszerű ténye törvényszerűen valamely meghatározott kórkép fennállását is bizonyítaná^{3,4}.

A *H. pylori* pathogenetikai szerepe:

A *H. pylori* pathogenetikai szerepére vonatkozó ismeretek az úgynevezett klasszikus fekélybetegség vonatkozásában a legmegalapozottabbak. A nem-steroid gyulladásgátlók (NSAID) és a salicylsav készítmények által kiváltott fekélyek esetében a *H. pylori*

additív kóroki szerepe jelenleg még nem teljesen tisztázott.

A klasszikus pepticus fekélybetegség a gyomor, - elsősorban az antrumnyálkahártya - chronicus gyulladásával járó folyamat. Ha a fekély a nyombélben van, akkor a bulbus duodeni mucosájának gyulladása is észlelhető. A pepticus fekélybetegséget a kiújulási hajlam jellemzi. Mind a gyulladással járó folyamatok, mind a kiújulási hajlam vonatkozásában a *H. pylori* infekciónak tulajdonítanak szerepet.

A szerteágazó adatok letisztulása után, a jelenlegi ismeretek alapján a *H. pylori* a chronicus aktív B típusú (antrum predominans) gastritis kórokozójának tartják és az úgynevezett genuin peptikus ulcusbetegség fő kóroki tényezőjének ismerik el.

A *H. pylori* dominans szerepét a klasszikus pepticus fekély kezelésében az alábbi adatok támogatják:

- a nyombélfekélyesek 90-95 százaléka *H. pylori* pozitív, a gyomorfekélyesek 70-90 százalékában észlelhető a baktérium a gyomornyálkahártyán
- a *H. pylori* prevalenciát követi a gastroduodenalis fekély prevalenciája. A fejlett országokban a pepticus ulcus incidenciájának csökkenése a *H. pylori* fertőzöttség csökkenésével párhuzamos
- a *H. pylori* eradikációja lényegesen csökkenti - gyakorlatilag kivédi - a fekélybetegség kiújulását
- szoros korreláció van a *H. pylori* okozta chronicus gastritis és a nyombélfekély között. A nyombélfekély 15-ször gyakrabban alakul ki a *H. pylori* pozitív chronicus antrumgastritises egyénekben

Dr. Rác István
Petz Aladár Megyei Kórház,
I. Belgyógyászati Osztály
9024 Győr, Vasvári Pál utca 2.

mint a *H. pylori* negatív, ép antrumnyálkahártyájú személyekben.

A *H. pylori* fertőzötteknek ugyanakkor csak kb. 10-15 százalékban alakul ki életútjuk során fekély, tehát hat fertőzöttből ötben nem manifesztálódik a kórkép. Mai értelmezés szerint a *H. pylori* fertőzés alapvető társrókoki faktornak, de nem szuverén kórokozónak tekinthető. Számos környezeti, életmódi és társ-agresszív mucosalis hatásnak, valamint a fertőzött egyén gyengült mucosalis védekezőképességének kell érvényesülnie a fekély kialakulásához.

A *H. pylori* infekció mind az agresszív faktorokat, mind a mucosát védő tényezőket befolyásolja. A baktérium a mucosa felszíni nyákban kolonizálódik, megtapadását a virulencia és kolonizációs, valamint adherencia faktorok facilitálják. A baktérium által termelt urease enzim ureumból ammoniát és széndioxidot bont, ezzel a sa-

vas gyomormilióben a baktérium számára sajátos mikro-milió kialakulásához vezet, ami a túlélést biztosítja. A felszabaduló ammónia és a baktérium által termelt cytotoxinok lokálisan károsítják az epithelt, továbbá a cytokinek aktivizációja révén humorális és celluláris immunfolyamatok kezdődnek. Szabad gyökök is felszabadulnak és végeredményként a mucosa gyulladása, sejtes infiltrációja következik be. A szöveti somatostatin-szint csökkenése és a serum gastrin-szint növekedése a gyomor sósav hypersecretióját okozza, aminek következtében a fokozott savtermelés, sósav kínálat, gyulladás és gastricus metaplasia kialakulását indukálja a duodenum bulbusában. Az összetett folyamatok következménye, különösen a virulensebbnek vélt CagA proteint is termelő *H. pylori* infekció esetén, nyombélfekély kialakulása lehet^{2,5}.

Ha a pathogenetikai folyamat az egész gyomormucosára kiterjedt chronicus gyulladás és atro-

phia irányába tolódik el, akkor a sok évtizedes fertőzöttség fennállása után intestinalis metaplasia kialakulása, gyomorfekély vagy a chronicus atrophia következményeként, gyomorcarcinoma kifejlődése lehet a fertőzés végállomása. Minden 300 *H. pylori* fertőzöttből 1-ben alakulhat ki az életút során gyomorrák, a baktérium pozitívitas a gyomorrák kockázatát 3-5-szörösre emeli a *H. pylori* negatívakhoz képest^{6,7}.

A *H. pylori* kimutatása:

A *H. pylori* fertőzés kimutatására szolgáló módszereknek a célokat tekintve három feladatnak is meg kell felelniük:

1.) Epidemiológiai célú vizsgálatok tünet és panaszmentes egyéneknél.

2.) Az infekció kimutatása egy konkrét, bizonyítottan fennálló kórképben (ulcus, MALT-lymphoma, erosiv gastritis stb.).

3.) A *H. pylori* elleni eradikációs kezelés eredményének vizsgálata.

A *Helicobacter pylori* kimutatásának módszerei

Módszer	Minta	Szenzitivitás	Specificitás	Megjegyzés
Gyors serológiai tesztek	Serum	95-98%	85-93%	Tájékoztató jellegű vizsgálat endoscopia előtt vagy ismert fekélybetegekben. Kb. 10 perces eljárás.
Serológiai vizsgálat ELISA módszerrel	Serum	94%	98%	Antitest kvalitatív és kvantitatív vizsgálata lehetséges. Eradikáció után 6-12 hónappal értékelhető. Szűrővizsgálatra alkalmas.
Ureum kilégzési teszt (13C és 14C)	Kilégzett levegő	95%	98%	Az eradikációs kezelés eredményét lemérő optimális módszer.
Hisztológia	Biopsziás minta	98%	98%	A <i>H. pylori</i> kimutatásának alapmódszere.
Tenyésztés	Biopsziás minta	90-95%	80-90%	Kutatási célokat szolgáló és az antibiotikus rezisztenciát meghatározó módszer.
Polimeráz láncreakció (PCR)	Széklet, gyomornedv vagy biopsziás minta	95-100%	95-100%	Kutatási célokat szolgál. A transzmisszió útja követhető a módszerrel.

1. táblázat

A diagnosztika módszerei két csoportba oszthatók:

1.) Invazív vizsgálatok, melyek a biopsziás minták vizsgálatával végezhetőek el.

2.) Non-invazív eljárások, melyekhez nem szükséges endoscopia és biopsziás minta (1. táblázat).

A klinikai gyakorlat számára általános alapelv, hogy nem indokolt a diagnosztikus teszt, ha a pozitív kimutatását nem követi eradikációs kezelés (Don't test if you don't treat). Ez azt is jelenti, hogy olyan kórképekben, elváltozásokban, amelyekben az eradikációs kezelés szakmai értelme, haszna nem nyilvánvaló a diagnosztikus aktivitás is indokolatlan (pl. szűrő jellegű tesztesés panaszmentes egyénekben)*.

A *H. pylori* eradikáció indikációi:

A *H. pylori* eradikációjának indikációs köre a kórokozó pathogenetikai szerepére vonatkozó ismeretek fejlődésével együtt változik, bővül.

A szakemberek emiatt is indokoltnak látták az ismeretek rendszerezését és előbb nemzeti, majd

regionális és földrészenkénti konszenzus üléseket szerveztek a kérdés megtárgyalására. A számos konszenzus ülés közül kiemelkedik az Európai *Helicobacter Pylori* Munkacsoport (EHPSG) 1996-os maastrichti értekezlete, amelynek ajánlásai jelenleg is útmutatóak és világszerte a legtöbb szakember által elfogadottak (2. táblázat).

A Maastrichti Konszenzus Ülés javaslatai

Az ülésen az eradikáció szempontjából szóbaeső kórképeket és az egyes kórképekre vonatkozóan mind az eradikáció indikációjának súlyát, mind a javaslat tudományos megalapozottságát osztályozták. Az eradikáció javaslatának súlya alapján a kórképeket három csoportba sorolták, aszerint, hogy az eradikáció erősen javasolt, tanácsos, vagy bizonytalan indikációs fokozatú. A javaslatok tudományos megalapozottságát is osztályozták: kétségtelen, adatokkal támogatott, valamint kétséges megalapozottságú kategóriákat képeztek. A fentiek alapján tehát az eradikációs kezelés mindenképpen elvégzendő az olyan kórképekben,

amelyekben az eradikáció kétségtelen tudományos evidenciákkal támogatottan és erősen javasolt.

Bár számos betegségben, így a nyombélfekélyben is nagy a valószínűsége a *H. pylori* pozitívitásnak, a fertőzöttség aránya elérheti a 90 százalékot is, az eradikációs kezelés megkezdése mégsem indokolt a baktérium jelenlétének igazolása nélkül. A maastrichti javaslat az eradikációs kezelést csak a bizonyított *H. pylori* pozitív esetekben kezdeményezi.

A fekélybetegség a hatásos savszekréció gátlókkal (protonpumpa bénítók, H₂-receptor gátlók) néhány hetes kezeléssel ugyan jó eredménnyel (90-95 százalék) gyógyítható, de abban az esetben, ha a baktérium eradikációja nem történik meg, a fekély fél-egy éven belül 40-60százalék-os gyakorisággal recidivál. A *H. pylori* eradikációja csökkenti, majd megszünteti a chronicus activ antrum predominant gastritist a fekélybetegségben, a csökkenő szérumszint és az ezt lassan követő sósav hypersecretio mérséklődés a fekély recidiva kockázatát védi ki. A *H. pylori* eradikáció az úgynevezett sui generis peptikus fekélyekben (amelyek kiváltásában

Az Európai *Helicobacter Pylori* Munkacsoport ajánlása az eradikációra különböző klinikai állapotokban

Az eradikáció indikációja	Az ajánlás tudományos megalapozottsága
Erősen ajánlott	
Fekélybetegség (aktív és chronicus)	kétségtelen
Vérző fekély	kétségtelen
Alacsony malignitású MALT lymphoma	kétségtelen
Súlyos elváltozásokkal járó gastritis	adatokkal támogatott
Korai gyomorrák eltávolítása után	adatokkal támogatott
Tanácsos	
Funkcionális dyspepsia	kétséges
Gyomorrák a családban	kétséges
Proton pumpa gátló tartós adása során	adatokkal támogatott
NSAID kezelés	kétséges
Fekély miatt végzett műtét után	adatokkal támogatott
A beteg kívánságára	kétséges
Bizonytalan	
Gyomorcarcinoma prevenció céljából	kétséges
Tünetmentes egyénekben	kétséges
Nem gasztroenterológiai kórképekben	kétséges

2. táblázat

az NSAID kezelés nem vesz részt) a fekély végleges gyógyulásának, a kóros pathophysiológiai folyamat megszakadásának esélyét adja. A baktérium eradikációja nemcsak a hámsíny, a fekély gyógyulásának folyamatát gyorsítja, hanem a betegség teljes gyógyulását is biztosítja. A sikeresen eradikált betegekben a fekély-recidiva esélye még fenntartó kezelés nélkül is kb. 5-7 százalékra csökken, sőt egyes klinikai vizsgálatok szerint akár teljesen kivédhető a fekély relapsusa.

Az eradikáció a fekélybetegség aktív és chronicus szakában is egyaránt erősen ajánlott akkor is, ha a korábban bizonyítottan aktív, de aktuálisan tünetmentes betegben a *H. pylori* tesztelés pozitív eredményt ad. Az ismert fekélybetegeket tehát célszerű szűrő jelleggel *H. pylori* fertőzöttség irányába vizsgálni és pozitivitás esetén az eradikációt elvégezni.

Az erosív formájú haemorrhagias gastritisben és a hypertrophias gastritisekben az eradikáció után teljes szövettani regresszió remélhető.

A funkcionális dyspepsia tünetcsoport pathophysiológiai háttere mindmáig bizonytalan. A motilitás zavara mellett felmerülhet a *H. pylori* okozta chronicus gastritis kóroki szerepe is. Újabb vizsgálatok bizonyították, hogy egyéves követés után a *H. pylori* pozitív dyspepsiás betegeknek csupán 20-25 százaléka javul számottevően az eradikációt követően. Talley és munkatársai vizsgálata szerint ez az eredmény alig haladja meg a placebo hatást. Jelen álláspont szerint a funkcionális dyspepsia tünetcsoportban az eradikációs kezelés csak individualis alapon tanácsolható⁹.

A *H. pylori* fertőzés kezelése:

Az ideális *H. pylori* eradikációs kezelés egyszerű, mellékhatásmentes, 100 százalékos hatékonyságú és olcsó lenne, jelenleg ilyen szer(ek) nem áll(nak) rendelkezésre. A *H. pylori* fertőzés kiirtása ma, kombinált antibiotikus kezeléssel az esetek 90 százalékában biztosítható. Sikeres az eradikáció, ha a *H. pylori* kimutatására szolgáló teszt(ek) a kezelés befejezése után

4 vagy több héttel is negatív eredményt mutatnak. Sikeres *H. pylori* eradikáció után az újrafertőződés a fejlett országokban és hazánkban is 1-3 százalék.

A rendelkezésre álló sémák közül azt válasszuk, amely a terület ismert metronidazol és clarithromycin érzékenysége alapján várhatóan a leghatásosabb. Magyarországon a metronidazol rezisztencia magasabb mint 30 százalék, de a clarithromycin rezisztencia kisebb, mint 15 százalék. Ennek alapján hazánkban ma az egyhetes protonpumpa gátló + clarithromycin + amoxicillin vagy a ranitidin-bizmut-citrát + clarithromycin + amoxicillin kombináció javasolt a *H. pylori* eradikálására.

A savelváltás gátlása, például protonpumpa gátlóval, emeli az intragastrikus pH értéket, és ez kedvez több antibiotikum, pl. a clarithromycin és az amoxicillin hatékonyságának. A másik hatékony és elterjedőben lévő kezelés a bizmut alapú eradikáció: ranitidin-bizmut-citrát + clarithromycin (2x500mg) és/vagy tinidazol (2x500 mg). A kezelés során általán-

H. pylori eradikációs kezelési sémák* a primer metronidazol és clarithromycin rezisztencia figyelembe vételével

Elsődleges rezisztencia	Kezelési séma	Várható sikerességi arány	Kezelési idő
MET < 30% CLA < 15%	PPI+CLA500+AMO PPI+CLA250/500+MET RBC+CLA500+MET	85-95%	1 hét
MET > 30% CLA < 15%	PPI+CLA500+AMO RBC+CLA500+AMO	85-95%	1 hét

MET = metronidazol (2x500 mg), CLA = clarithromycin (2x500 mg vagy 2x250 mg)
AMO = amoxicillin (2x1000 mg), PPI = proton pumpa gátló (2x standard dózis)
RBC = ranitidin-bizmut-citrát (2x400 mg) PPI = omeprazol vagy lansoprazol vagy pantoprazol

*GNJ.Tytgat nyomán, módosítva

3. táblázat

ban kevés a mellékhatás, jó a betegek együttműködési készsége^{10, 11, 12} (3. táblázat).

Teendők a fekélybetegek *H. pylori* eradikációs kezelése után

Az eradikációs kúra befejezése után az első kérdés az, hogy kell-e az eradikáció sikerét tesztelni, és ha igen, milyen módszerrel. A szakmai ajánlások többsége nem javasolja az eradikáció sikerének rutinszerű ellenőrzését akkor, ha a beteg teljesen panasz és tünetmentes. A nyombélfekélyesek eradikációs kezelésének sikerességét UBT-vel tanácsos elvégezni akkor, ha a fekély típusú dyspepsiás panaszok változatlanok maradnak az eradikáció után. Gyomorfekélyesekben az endoscopos ellenőrzés az eradikációs kúra után 4-6 héttel kötelező, sőt a fekély szanálódása esetén is kb. fél év múlva javasolt az ellenőrző endoscopia a biopsziás mintavétel megismétlése céljából. Az endoscopiák kapcsán mód van a *H. pylori* státusz ellenőrzésére is (gyors ureáz teszt, szövettan).

Ha a fekélybetegekben az első eradikáció sikertelennek bizonyult, akkor más kombinációval újabb kúra indokolt. A második kúra sikertelensége esetén a baktérium tenyésztése és antibiotikum rezisztencia vizsgálata tanácsolható!

A sikeres eradikációs kezelés a

fekélybetegség teljes és végleges gyógyulásának esélyét teremti meg, de a pathophysiológiai folyamatok megváltozása, a nyálkahártya barrier restitúciója és a savtermelés csökkenése időigényes, sokszor 1/2-1 éves folyamat.

A mindennapi klinikai megfigyelések és tanulmányok egybehangzóan arra utalnak, hogy a sikeresen eradikált fekélybetegek kb. 30-50 százalékában számíthatnak elhúzódó dyspepsiás panaszokra még akkor is, ha a fekély recidiva vagy újrafertőződés nem következik be. Ebből adódóan tanácsos az eradikációs kezelést követően 4-6 hétig terápiás dózisu savszekréció gátló kezelést adni, továbbá a betegek követésével individuálisan kiválasztani azokat, akik tartós, elhúzódó, fenntartó dózisu terápiát igényelnek. A tartós savszekréció gátlásra elsősorban a H₂-receptor gátló szerek alkalmasak sikeres eradikáció után.

A kezelés ilyenfajta individuális alapú kiterjesztése nem teszi feleslegessé és céltalanná a *H. pylori* eradikációt, hiszen a fennmaradó maradék panaszok hátterében már nem áll fekélybetegség, csupán a nyálkahártya restitúció lassú kibontakozásáról van szó és általában fél-1 év után a savszekréció gátlás teljesen el is hagyható¹³. Újabb adatok felvetik annak a lehetőségét, hogy a fekélybetegek sikeres eradikációja után növekszik a gastro-oesophagealis reflux

betegek (GERB) száma. A kérdés még nem teljesen tisztázott, de annyi bizonyos, hogy a sikeresen eradikált fekélybetegek 10-20 százalékban számíthatnak GERB tünetekre és az ilyen esetekben a panaszok teljes leküzdéséhez szükséges protonpumpa gátló dózis nagyobb lehet, mint a *H. pylori* hordozó GERB betegek esetén¹⁴. Az eradikációt követő időszakban indokolt tehát a fekélybetegek panaszainak gondos elemzése, és szükség esetén a megfelelő savszekréció gátlás átmeneti vagy tartós biztosítása is.

Összefoglalás:

A *Helicobacter pylori* (*H. pylori*) pathophysiológiai és klinikai jelentőségének felismerése gyökeresen megváltoztatta a felső gastrointestinalum kórképeivel kapcsolatos korábbi szemléletet. A baktérium a gyomornyálkahártyát általában gyermekkorban kolonizálja és évtizedek múltán számos gastroduodenalis kórkép kialakulásáért tehető felelőssé. Mai ismeretek szerint a *H. pylori* az úgynevezett klasszikus fekélybetegség legfőbb kóroki faktora, jelenlétében mindig kialakul a gyomornyálkahártya chronikus aktív gastritise. A hazai felnőtt lakosok kb. 50-60 százaléka baktérium- hordozó és minden hatodik fertőzöttben számíthatunk fekélybetegségre. Egyre valószínűbb a *H. pylori* és a gyomorrák közötti kapcsolat is. A

kórokozó kimutatására endoscopy alapú invazív, és más, non-invazív tesztek is egyre szélesebb körben állnak rendelkezésre. A *H. pylori* ellenes eradikációs kezelés csak bizonyított pozitivitás esetén indokolt. A baktériumot hordozó fekélybetegekben az eradikáció egyértelműen indikált. Az eradikációs kezelés jelenleg antibiotikum tartalmú gyógyszerkombinációkkal végezhető, melyek savszekréció gátló komponenseket is tartalmaznak. A fekélybetegek sikeres *H. pylori* eradikációja a fekély végleges gyógyulását ígéri.

Irodalomjegyzék:

1. Marshall, B. J., Warren, J. R.:

Unidentified curved bacilli on gastric epithelium

in active chronic gastritis

(Letter). Lancet 1983, i., 1273-75

2. Rác, I.: *A Helicobacter pylori és a fekélybetegség.*

Orvosi Hetilap 1996,137,1459-67

3. Tamássy, K., Simon, L., Mégraud, F.:

Helicobacter *infectio* *magyarországi epidemiológiája* (seroepidemiológiai összehasonlító tanulmány)

Orvosi Hetilap 1995, 136,1387

4. Buzás, Gy M.: *Helicobacter pylori.*

Medicina, Budapest, 1998

5. Atherton, J., Covacci, A.: *Pathogenetic*

properties of Helicobacter pylori. Current Opinion in Gastroenterology 1997, 13 (Suppl. 1) 20-24

6. Valle, J., Sipponen, P., Payares, J. M.:

Geographical variations in Helicobacter pylori gastritis and gastric cancer. Current Opinion in Gastroenterology 1997, 13 (Suppl.1) 35-39

7. Lonovics, J.: *Fekélybetegség vagy gyomorrák?*

Helicobacter pylori *infectio* *eltérő pathogenetikai következményei.*

Praxis 1999, 8 (különszám), 19-30

8. Banai, J.: *A Helicobacter pylori kimutatásának lehetőségei.* Praxis 1999, 8 (különszám), 15-18

9. Rác, I.: *A Helicobacter pylori eradikáció indikációi.* Praxis 1999, 8 (különszám), 39-44

10. Prónai, L.: *A Helicobacter pylori fertőzés kezelése.*

Praxis 1999, 8 (különszám), 45-51

11. Lonovics, J., Rác, I., Simon, L. és mtsai.: *Helicobacter pylori – az újrafelfedezés első 15 éve.*

Lege Artis Medicinae 1999, 9 (5) 358-379

12. Simon, L.: *Helicobacter pylori. Terápiás előírás.* Praxis 1998, 7, 19-20

13. Rác, I.: *Teendők a Helicobacter pylori pozitív fekélybetegek eradikációs kezelése után.*

Praxis 1999, 8, 49-54

14. Tulassay, Zs.: *A Helicobacter pylori*

és a gastroduodenalis reflux-betegség.

European Journal of Gastroenterology and

Hepatology (magyar kiadás). 1999,3,81-85

A FOGLALKOZÁS-EGÉSZSÉGÜGY 1999/2. számának tartalma:

Prof. Dr. Ungváry György, Dr. Grónai Éva: *Tapasztalatok a foglalkozás-egészségügyi szolgálatok 1998. évi munkájáról*

Dr. Flóró Lajos: *A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok szerepe a közlekedésbiztonságban*

Dr. Szamos György, Dr. Tóth Béla, Dr. Varga József, Dr. Ocskay Attila, Sz.Tóth István: *Vibrációs foglalkozási betegségek jogkövetkezményeinek érdekességei*

Dr. Hódos Tibor: *A pszichológiai elfáradás és a munkabiztonság pszichológiája*

Prof. Dr. Ungváry György: *A foglalkozás-örvostan szakorvos-képzés követelményrendszere*

Dr. Bereczki Edit: *A munkavédelmi jogharmonizáció és az érdekegyeztetés helyzete Magyarországon 1999.*

Dr. Grónai Éva, Dr. Téglásyné Bácsi Mária: *Foglalkozás-egészségügyi ápolói továbbképzés tapasztalatai*

Az új foglalkozás-egészségügyi törvényhozás Lengyelországban (Occupational Health Services Act of 27th June

1997 Dawydzik, Lech T. /The Nofer Institute of Occupational Health, Łódź, Poland/ a Fodor József

Országos Közegészségügyi Központ részére küldött tájékoztatása; Ismerteti: Molnárné Tálasi Anikó

Tájékoztató a Munkavédelmi Kutatási Közalapítvány új kiadványairól

A Munkavédelem tárgykörébe tartozó európai irányelvek

(Az eredeti EK szöveg magyar nyelvű kiadása, felépítése megegyezik az EK rendszerezésével.)

A megjelenés várható ideje: 1999. második félév • *Ára:* 4250,- Ft + 12% Áfa

A munkahelyi kockázatértékelés és kezelés gyakorlati kézikönyve

(A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvényt módosító 1997. évi CII. törvény 10.§-a alapján.)

Ára: 1250.- Ft + 12% Áfa • *Megrendelhetők levélben vagy faxon:* Munkavédelmi Kutatási Közalapítvány

1281 Budapest, Pf.: 7. • *Telefon:* 394-2922 • *Fax:* 394-2932